

Andrzej Kilanowski

Podsumowanie

Studia Elbląskie 1, 247-250

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PODSUMOWANIE

Roczniki naukowe *Studia Elbląskie* ukazują dorobek, główne kierunki zainteresowań i możliwości poznawcze środowiska naukowego, związanego z Wyższym Seminarium Duchownym Diecezji Elbląskiej. Środowisko to dopiero się kształtuje. Siedem lat istnienia Diecezji Elbląskiej, a wraz z nią Seminarium Duchownego zobowiązuje jednak i pozwala dokonać prezentacji tego, co już dokonano. Zadaniem seminarium jest przecież nie tylko kształcenie i formacja duchowa kandydatów do kapłaństwa. Jego cele realizują się także w pracy naukowej profesorów w nim pracujących i absolwentów z niego wywodzących się. *Studia Elbląskie* nie tylko prezentują dorobek naukowy już dokonany. Dopingując do dalszych badań i dociekań kształtują tożsamość Diecezji Elbląskiej. W ten sposób, możliwa jest szeroko rozumiana identyfikacja autorów i czytelników z Kościołem i z Ziemią Elbląską. Wpływa stąd też otwartość naszego rocznika na współpracę z innymi środowiskami naukowymi Elbląga.

Pierwszy dział *Studiów*, to dział historyczny. Zawarte w nim opracowania rozpoczęliśmy od „Traktatu Dzierżońskiego”. Jest wiele powodów dla których interesujemy się tym traktatem. Dzierżoń leży na terenie naszej diecezji. W tym roku przypada 750. rocznica podpisania tego dokumentu. „Traktat Dzierżoński” pozwala zrewidować stereotypy wyłącznie militarnej ekspansji chrześcijaństwa na ziemiach pruskich. Chrystianizacja tych ziem dokonana była nie tylko przez Krzyżaków, lecz bazowała na wcześniejszych podbojach i inicjatywach państwa polskiego. Sposób chrystianizacji Prusów odbiegał niewątpliwie od dzisiejszych standardów pracy misjonarskiej. Prusowie byli traktowani jednak nie tylko jako przeciwnicy militarni. Po przyjęciu wiary posiadali gwarancje wolności, cieszyli się opieką prawa i zachowali wiele przywilejów. Bardzo klarownie ukazuje to tekst traktatu i artykuł ks. dra Jana Wiśniewskiego rozwijający ten temat. W tym miejscu dziękujemy serdecznie ks. dr. hab. Alojzemu Szorcowi za przetłumaczenie i opracowanie „Traktatu Dzierżońskiego”. Jest jeszcze jeden powód dla którego pierwszy numer rocznika *Studia Elbląskie* rozpoczynamy tematyką dzierżońską. „Traktat Dzierżoński” podpisany został dzięki inicjatywie i pośrednictwu legata papieskiego Jakuba z Liège, późniejszego papieża Urbana IV. *Studia Elbląskie* inauguruje w roku historycznej wizyty Ojca Świętego Jana Pawła II w Diecezji Elbląskiej. Misja i działalność Watykanu przyniosły chrystianizację tych ziem, wierzymy więc, że obecna pielgrzymka papieża przyczyni się do pogłębienia

i umocnienia wiary ludzi, którzy są duchowymi spadkobiercami tej tradycji i tych wydarzeń. Do pielgrzymki Ojca Świętego odwołuje się także artykuł ks. mgra Kazimierza Pączkowskiego. Artykuł ten poświęcony jest Reginie Protmann, założycielce Zgromadzenia Sióstr Świętej Katarzyny Dziewicy i Męczennicy. Siostry tego Zgromadzenia pracują na terenie Diecezji Elbląskiej i od lat są z nią związane. Podczas tegorocznej wizyty papieża Regina Protmann zostanie ogłoszona błogosławioną Kościoła Powszechnego.

Oddzielną częścią pierwszego działu *Studiów* jest grupa artykułów poświęcona historii Elbląga. Rozpoczyna ją opracowanie dra Janusza Hochleitnera o działalności bpa Stanisława Hozjusza w Elblągu. Osoba Hozjusza jest powszechnie znana. Cieszy więc opracowanie jego działalności w kontekście postawy mieszczaństwa elbląskiego 2. połowy XVI wieku. Praca dra Hochleitnera pozwala poznać nie tylko szczegóły posługi biskupiej Stanisława Hozjusza, lecz ukazuje wielkość ekonomiczną i umiejętność prowadzenia gier dyplomatyczno-politycznych mieszkańców Elbląga. W zdominowanym przez protestantyzm Elblągu, katolicyzm nigdy jednak nie zanikł. Co więcej, największy i najokazalszy kościół św. Mikołaja był prawie zawsze w rękach katolików. Temu i innym faktom poświęcony jest artykuł ks. dra Mieczysława Józefczyka na temat Kościoła katolickiego w Elblągu w 2. połowie XVIII wieku. Ks. dr Józefczyk kontynuuje w ten sposób swoje wcześniejsze opracowania o Elblągu w okresie średniowiecza i w dobie przed i po II Wojnie Światowej. Upraszczając, można stwierdzić, życie religijne elblążan zdominowane było wtedy dwoma faktami: realizacją prawa wyznaniowego Fryderyka II i tragedią pożaru kościoła św. Mikołaja. Relacja bezpośredniego świadka tych wydarzeń, na którą powołuje się autor artykułu, jest naprawdę wstrząsająca. Pożar, który dokonał nieodwracalne do dzisiaj szkody, nie załamał jednak katolików Elbląga. Najdobitniej świadczyła o tym postawa proboszcza kościoła św. Mikołaja ks. Gintera. Kolejny artykuł *Studiów Elbląskich*, który poświęcony jest „Rytułowi” bpa Karola von Hohenzollerna, ukazuje więc sposób wprowadzenia nowego proboszcza i zarządcy kościelnego. Powstały w 1800 roku „Rytuł” określał nie tylko zasady działalności proboszczów, lecz porządkował obrzędy związane z życiem religijnym na Warmii. Autorem tej publikacji jest ks. mgr Piotr Towarek, absolwent Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Elbląskiej. Pikanterii całości dodaje fakt, że autorzy wspomnianych opracowań są bezpośrednio związani ze wspomnianym kościołem. Ks. dr Mieczysław Józefczyk jest proboszczem, a ks. mgr Piotr Towarek wikariuszem parafii św. Mikołaja w Elblągu.

Artykułem zamykającym dział historyczny rocznika *Studia Elbląskie* jest opracowanie ks. dra Wojciecha Zawadzkiego. Zawiera ono redakcję krytyczną pamiętnika ks. prał. Józefa Boducha, proboszcza w Mątowach Wielkich i Miłoradzu. Opracowaniem ks. dra Zawadzkiego, dyrektora Archiwum Diecezji Elbląskiej, zachęcamy do spisywania i dokumentowania dziejów Ziemi Elbląskiej. Zachętę tę dedykujemy szczególnie Księżom Seniorom naszej diecezji. Tylko w ten sposób, szczególnie trudny okres powojenny i stalinowski, może doczekać się wnikliwego opracowania i analizy.

Dział teologiczny rozpoczyna krótkie opracowanie ks. dra Andrzeja Kilanowskiego na temat Boga Ojca w teologii Karla Rahnera. Obecny rok jest ostatnim rokiem przed Wielkim Jubileuszem Dwutysiąclecia Chrześcijaństwa i poświęcony

jest Bogu Ojcu. Wypływa więc stąd rola i znaczenie opracowań naukowych na temat ojcostwa Bożego. Artykuł ks. dra Kilanowskiego przypominając, że w centrum zainteresowań Rahnera znajduje się antropologia transcendentálna, ukazuje jej źródło i fundament, którym jest idea ojcostwa Bożego. Godnym podkreślenia jest fakt, że to Rahner, jako pierwszy, udokumentował tezę uzupełniania się i paralelności terminów *Bóg* i *Ojciec* w Nowym Testamencie. Nowy Testament jest punktem wyjścia opracowania ks. lic. Marka Żmudzińskiego o Genezie posługi św. Piotra i jego następców. Dedykując pierwszy numer *Studiów Elbląskich* Ojcu Świętemu Janowi Pawłowi II artykuł ten odwołuje się do istoty posługi św. Piotra. Ks. lic. Żmudziński ukazując posłannictwo św. Piotra w tradycji biblijnej skupia swoją uwagę na sukcesji prymatu Piotrowego, w której zakorzeniona jest misja i posługa obecnego papieża. Opracowanie ks. lic. Borowskiego „Teologia i tradycja Rdz 4,1–16 w Piśmie Świętym”, to analiza opowiadania o Kainie i Ablu. Wstrząsający opis zbrodni bratobójstwa ukazany jest w szerokim odniesieniu staro- i nowotestamentalnym. Na szczególne zainteresowanie zasługuje wątek artykułu ks. lic. Wojciecha Borowskiego, w którym poruszany jest problem wzajemnej korelacji losu obydwu braci. Jest to problem zła i dobra, ich wzajemnej walki i przenikania się. Świadomość zwycięstwa dobra nie powinna rodzić samozadowolenia, konkluduje autor, gdyż związana jest z pytaniem o jego odpowiedzialność za ostateczny los zła. Biblijne pytanie: „Kainie, gdzie jest twój brat Abel?” nierozdzielnie związane jest z jego dopełnieniem: „Ablu, gdzie jest twój brat Kain?”. Tematyce odpowiedzialności poświęcony jest następny artykuł *Studiów Elbląskich*. Jego autorem jest ks. dr Wiesław Rodzewicz. „Funkcja rodziny w kształtowaniu pojęć i postaw religijnych dzieci” jest opracowaniem bardzo rzetelnym. Na szczególną uwagę zasługuje jego druga część, gdzie analiza przekazywania prawd wiary i wartości religijnych w rodzinie dokonana jest nad wyraz precyzyjnie i praktycznie. Ks. dr Rodzewicz ukazuje, że teologia nie tylko powinna, ale i może mieć bardzo konkretne zakorzenienie w życiu człowieka. Artykułem zamykającym dział teologiczny rocznika *Studia Elbląskie* jest opracowanie ks. mgra Artura Woźniaka na temat pojęcia „serce” w *Księdze Psalmów*. Skupia się ono głównie na funkcjach psychiczno-mentalnych serca, charakterystycznych dla teologii starotestamentalnej. Słowo *serce*, stwierdza ks. mgr Woźniak, odnosi się nie tylko do rzeczywistości religijnej człowieka. Jego funkcja jest znacznie szersza i odwołuje się także do sfery emocjonalnej, woli i rozumowej. Zakres analizy ks. mgra Woźniaka ogranicza się tylko do *Księgi Psalmów*, co pozwala ukazać jak wielkie bogactwo teologiczne, praktyczne i duchowo-mistyczne kryje w sobie tak pojęcie serce, jak i sama *Księga Psalmów*.

Wydawcą *Studiów Elbląskich* jest Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Elbląskiej. Dwa lata studiów seminaryjnych poświęcone są filozofii, nie mogło więc zabraknąć w naszym roczniku działu dedykowanemu tej dyscyplinie naukowej. Dział filozoficzny inauguruje artykuł ks. mgra Stefana Ewertowskiego zatytułowany: „Chrześcijanin wobec stworzenia”. Poruszany jest w nim odwieczny dylemat wyjaśnienia istoty natury i świata oraz relacji między człowiekiem a otaczającą go rzeczywistością. Podając wiele możliwych odpowiedzi typu mechanistycznego, materialistycznego czy panteistycznego, ks. mgr Ewertowski odrzuca je jako chybione, ukazując, że jedyną słuszną próbą wyjaśnienia tego

dylematu jest religijna wizja stworzenia. Artykuł „Chrześcijanin wobec stworzenia” zahacza więc siłą rzeczy także o tematykę teologiczną, czego przykładem jest jego odwołanie się do teorii J. Moltmanna. Podobną tematyką zajmuje się artykuł dn. Andrzeja Stogowskiego o „Fritjofa Capry mistycznym paradygmacie wyjaśniania rzeczywistości”. Opracowanie dn. Stogowskiego ukazuje, że jego zainteresowania są nie tylko natury filozoficznej sensu stricto. Wchodzą one także w zakres filozofii przyrody, fizyki, czy religii Wschodu. Nie może to dziwić, skoro przedmiotem jego analizy jest wiedeński naukowiec Fritjof Capra, specjalista w zakresie fizyki wysokich energii, łączący osiągnięcia fizyki jądrowej z wiedzą religioznawczą oraz problematyką społeczno-ekonomiczną otaczającego nas świata. Godnym podkreślenia jest fakt, że artykuł dn. Stogowskiego jest obszerną częścią pracy magisterskiej obronionej w bieżącym roku, a sam autor jest tegorocznym absolwentem naszego seminarium. Krótkie opracowanie „Prawda w pragmatyzmie” zamyka dział filozoficzny. Jego autorem jest ks. mgr Andrzej Gajewski. Pragmatyzm, stwierdza ks. mgr Gajewski, jest próbą wyjaśnienia otaczającej nas rzeczywistości wyłącznie w kategoriach skuteczności i użyteczności. Ograniczenie świata do kategorii utylitarnych, bez odwołania się do metafizyki i transcendencji jest klasycznym przykładem zawężenia otaczającej nas rzeczywistości. Redukcjonizm taki nie jest to celem autorów *Studiów Elbląskich*. Odwołując się do wartości religijnych, które są główną przyczyną wydawania naszego rocznika, nie zamierzamy pomijać kategorii utylitarnych, życząc sobie i Szanownym Czytelnikom wielu owocnych lat bycia ze sobą.

Ks. Andrzej Kilanowski